

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Esimerkiksi elatustukea voi tällä hetkellä hakea takautuvasti enintään kolmelta kuukaudelta. Lapsen elatus voi vaarantua, jos lapsen elatussopimus on katkolla ja lastenvalvojalle pääsyä joutuu odottamaan yli kolme kuukautta.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Yhden vanhemman perheiden työllisyyttä edistäisivät esimerkiksi lapsiperheiden hoivapalveluiden kehittäminen niin, että ne mahdollistaisivat yhden vanhemman perheiden työssäkäynnin nykyisillä työmarkkinoilla. Yksin arkea pyörittävillä vanhemmilla on työssäkäyntivaikeuksia etenkin silloin, kun työtä on epätyypillisinä aikoina. Myös lasten vuoroasumista tukevat ratkaisut voivat nostaa yhden vanhemman perheiden vanhempien työllisyyttä, sillä ne auttavat tasaamaan arjen hoivavastuuta vanhempien kesken ja tuovat palvelut lapsen molempiin koteihin.

Yhden vanhemman perheiden työllisyyttä edistäisivät esimerkiksi seuraavien palveluiden ja etuuksien kehittäminen:

- Varhaiskasvatusta pitää olla tarjolla vanhempien työssäoloajan edellyttämä aika ja vuorohoitoon aito mahdollisuus kaikilla sitä tarvitsevilla perheillä.
- Pienten koululaisten vuorohoito tulee saada lakisääteiseksi.
- Pienille koululaisille tulee järjestää riittävästi aamu- ja iltapäivätoimintaa ja peruskoulua käyville kaikille erityislapsille näiden tarpeen mukaista toimintaa. Lisäksi lomahoitoa on kehitettävä.
- Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksua pitää alentaa pienituloisilla. Nykyisen kiinteän maksun sijaan maksun tulee olla tulosidonnainen.
- Myös päivähoitomaksujen alentaminen lisäisi työnteon kannattavuutta
- Lapsiperheiden kotipalvelua tulisi saada juurin silloin, kun perhe sitä tarvitsee. Kotipalvelun saaminen myös etävanhemmalle pitää olla mahdollista.

Kokemustemme mukaan kotipalvelua ei useinkaan myönnetä etävanhemman kotiin, vaikka kyseessä olisi erityislapsen hoitaminen.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

- Lapsilisä molemmille vanhemmille, jonka kanssa lapsi asuu. Lapsilisää ei kuitenkaan saa puolittaa, sillä vuoroasuvan lapsen kulut ovat suuremmat kuin

muissa asumismuodoissa.

- Lapsilisän ikärajan nostaminen 18 vuoteen saakka.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Elatusapu

- Elatusavun korottaminen tietyllä prosentilla 7- ja 13-vuotissyntymäpäivinä. Elatusohjeeseen lisätään korotusprosentit ja ne ovat samalla tavalla velvoittavia kuin vuosittain tulevat indeksikorotuksetkin eli maksajan tulee maksaa ne automaattisesti.

- Sosiaaliturvan kehittämisessä tulee huomioida myös elatusvastuut ja se, miten elatusavusta sopiminen ja päättäminen onnistuu nopeastikin esimerkiksi

lapsen vanhempien tulo- tai varallisuustason muutoksiin.

Toimeentulotuki

- Kelan nykyinen tapa puolittaa lähivanhemman toimeentulotuen vuoroasuvan lapsen osuus leikkaa Suomen köyhimpien lapsiperheiden toimeentuloa.

Toimeentulotuessa tulee hyväksyä ja ottaa huomioon, että vuoroasuvalla lapsen kulut ovat korkeammat kuin muissa asumismuodoissa.

- Myös lähivanhemmalle pitää säätää oikeus saada lapsen tapaamismatkakuluihin toimeentulotukea. Kela on maksanut harkinnanvaraista toimeentulotukea lapsen tapaamis- ja luonapitokuluihin vain etävanhemmalle riippumatta siitä, kuinka vanhemmat ovat lapsen tapaamisten matkakulujen jaosta sopineet vahvistetussa elatussopimuksessa.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Suomessa lapsella voi olla vain yksi virallinen osoite. Tällä on vaikutusta niihin lapsiin liittyviin tukiiin ja palveluihin, jotka määräytyvät sen mukaan, kumman vanhemman luona lapsi virallisesti asuu, esimerkiksi asumistukeen. Lasten vuoroasuminen on tutkimusten mukaan harvinaisempaa pienituloisissa perheissä kuin muissa perheissä. Vuoroasumisen valinnan esteenä voi olla esimerkiksi se, että pienituloisempi vanhempi ei pysty asumaan lähellä lapsen toista vanhempaa tai vanhemmilla ei ole mahdollisuutta hankkia tarpeeksi tilavaa asuntoa. Asumistukea uudistettaessa tulee vahvistaa vuoroasumisen mahdollisuuksia esimerkiksi seuraavin keinoin:

- Vuoroasuvien lasten molempien vanhempien tulisi saada asumistukea. Tätä uudistusta ei kuitenkaan saa tehdä niin, että kummankaan vanhemman tällä hetkellä saamia tukia vähennetään.

- Lapsella tulisi olla mahdollisuus kahteen osoitteeseen sekä mahdollisuus saada palveluja (esim. koulukyyti) molempiin koteihinsa.

- Asumistuessa hyväksyttävät enimmäisasumismenot tulee seurata yleistä vuokratason ja muiden asumiskulujen nousua.

- Vuoroasuvan lapsen etu on usein se, että kodit sijaitsevat lähekkäin. Asumistuessa pitäisi siis huomioida entistä paremmin paikallisia olosuhteita. Kuntaryhmittely ei riitä, sillä esimerkiksi suurten kaupunkien kaupunginosien välillä on isoa vaihtelua. Riittävä asumistuki voi mahdollistaa sen, että eron jälkeen vanhemmat pystyvät asumaan lähekkäin, eikä lapsen asumisympäristö muutu.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

Ehdotusten edistämiseksi tulisi ottaa huomioon yhden vanhemman perheiden toimeentulotuen tarpeet ja niiden liittyminen esimerkiksi yksin arkea pyörittävän vanhemman työn tekemisen vaikeuksiin, kun lastenhoitoon liittyvät palvelut eivät mahdollista työssä käyntiä. Ks. vastauksemme kysymykseen 4.1.

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Yhden vanhemman perheiden vanhempien työssäkäynnin mahdollistaminen. Ks. vastauksemme kysymykseen 4.1.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

Ehdotus 15: Lapsen hoidon ja vanhemman työn yhteensovittamisen tukeminen, sillä vanhemman työssäkäynnin mahdollistaminen tukee sekä vanhemman että lapsen hyvinvointia monin eri tavoin.

Ehdotus 16: Selvityskokonaisuus asumistukien uudistamiseksi, koska vuoroasuminen pitää olla kaikille perheille mahdollista, eikä vain hyvätuloisten etuoikeus

Ehdotus 14: Lapsiköyhyysriskin ehkäiseminen ja vähentäminen, koska lapsiköyhyys on yksi pahimpia uhkia lasten ja perheiden hyvinvoinnille

(Ehdotus 13: Lapsilisäjärjestelmän kehittäminen (taso ja kesto) vastaamaan perheiden nykytarpeita

14. Julkisen talouden kestävyys
14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle
15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

- Sosiaaliturvauudistuksessa tärkeää huomioida tukien ja palveluiden tarpeenmukaisuus ja oikea-aikaisuus asiakkaiden näkökulmasta.

- YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen edun ensisijaisuus on huomioitava kaikessa päätöksenteossa sen kaikilla tasoilla.

Sosiaaliturvauudistuksessa tuleekin arvioida uudistusten lapsivaikutukset.

Rapeli Terhi

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry - Terhi Rapeli, lasten ja nuorten toiminnan päällikkö